

Stockholm

2016-12-22

Till Socialdepartementet

s.registrator@regeringskansliet.se

s.fst@regeringskansliet.se

Lika Unikans svar på remiss ”En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle” (DNR 2016/04598/FST)

Innehåll:	Sid:
1. Inledande synpunkter	2
1.a. Lika Unikans utgångspunkter	2
1.b. Parlamentarisk förankring	3
1.c. Agenda 2030 och funktionshinderpolitiken	3
1.d. Oberoende MR-institution med tydligt funktionshinderperspektiv	3
1.e. Politiken måste leda till förbättringar	5
1.f. Kunskaps- och forskningsbaserad funktionshinderpolitik	6
1.g. Indikatorer och uppföljning	6
2. Lika Unikans synpunkter på MFDs förslag 1-19 (remissområden)	7
3. Lika Unikans synpunkter på MFDs förslag 20-30	20
4. Lika Unikans övriga synpunkter:	33
4.a. FNs granskning som utvecklingsstöd	33
4.b. FN-konventionen CRPD som svensk lag	33
5. Om Lika Unika	34

1. Inledande synpunkter

a. Lika Unikas utgångspunkter

Lika Unika avger här synpunkter gällande remiss avseende förslag från Myndigheten för delaktighet om ”*En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle*”. Detta yttrande kompletterar och förtydligar vår tidigare skrivelse till Socialdepartementet den 5 oktober 2016. I det följande kommenterar Lika Unika de av myndighetens förslag som remissen främst omfattar, förslag 1 till 19. Utöver det har vi några ytterligare synpunkter på ett urval av de sakpolitiska områden som finns i rapportens kapitel 3, förslag 20 till 30. I de delarna utgår kommentarerna från de intressepolitiska plattformar som Lika Unika har fastställt.

En viktig förutsättning för vårt remissvar handlar också om den sakkunskap som finns inom Lika Unikas sex medlemsförbund, som är helt nödvändig i utformningen av funktionshinderpolitiken. De är experterna gällande sina medlemmars specifika behov och frågor när det handlar om olika politikområden utifrån syn-, hörsel- och rörelseperspektiv. Vi utgår från att medlemsförbunden, även om de i denna remiss inte omnämns som remissinstanser, ges möjlighet att löpande bidra till de samhällsområden som funktionshinderpolitiken omfattar.

Lika Unika har i det här läget valt att koncentrera vår skrivelse kring det övergripande strukturella perspektivet, vilket vi anser främjar egenmakt och gemensam nytta för våra olika medlemsgrupper utifrån olika funktionshinder och funktionsnedsättningar.

Under arbetet 2015/2016 med den nya funktionshinderpolitiken har Lika Unika ingått i MFDs strategiska samrådsgrupp och där bidragit med förslag och inspel. Vår utgångspunkt är att politiken i högre grad än tidigare måste baseras på FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD. Samtidigt är FN-kommitténs rekommendationer från våren 2014 mycket centrala och det gäller också de av FN-kommitténs allmänna kommentarer¹ som hittills har arbetats fram till några av artiklarna i konventionen.

Lika Unika vill framhålla att vi är mycket angelägna om att regeringen i det fortsatta arbetet tar tillvara de mest centrala förslagen från myndigheten. Det handlar bland annat om förslaget till ett nationellt mål för funktionshinderpolitiken som vi ser som mycket värdefullt och bra. Det handlar också om ett antal generella principer för att beskriva det nationella målet som innebär att FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och inte minst dess artikel tre, om allmänna

¹ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>

principer, får en tydligare roll i den svenska politiken. På så sätt stärks också mänskliga rättighetsperspektivet i funktionshinderpolitiken.

Av den anledningen föreslår vi nedan att regeringens kommande förslag till ny funktionshinderpolitik får en samlad behandling i riksdagen. Det handlar inte enbart om beslutsordning och formalia. För vår del är förslaget mycket angeläget för att mänskliga rättigheter och funktionshinderpolitiken ska lyftas i det offentliga samtalet. "Nämns det inte så finns det inte", är ett talesätt som vi alltför ofta upplever vara riktigt. När inte funktionshinderperspektivet är uttalat så saknas ofta avgörande delar i planering, uppföljning och framförallt budget. Det blir inte rätt från början utan blir istället utestängande. Vi verkar dock inte i samhällsdebatten vara mogna att inkludera alla i begreppet "alla". Därför ser vi gärna att man alltid uttalar ett barn-, jämställdhets- och funktionshinderperspektiv.

Vikten av tydlig utåtriktad kommunikationen av rättighets- och funktionshinderpolitiken, och av de värderingar och samhällsmål den bygger på, ser vi som mycket viktig och central att ha med redan från början av den nya strategiperioden. En tydlig och omfattande kommunikation är en förutsättning för att politiken och rättighetsperspektiven ska kunna genomföras, få förankring och öka i betydelse och status i samhället. Det förutsätter initiativ och engagemang från politiska ledningar som måste vara bärare av budskapet. Det förutsätter också att man agerar utifrån det i den politiska vardagen och bedriver en praktisk politik som är trovärdig utifrån rättighetsbudskapet med ständig och tydlig koppling till konventionen.

Som vi anför i den tidigare insända skrivelsen har Lika Unika bedömt MFDs rapport utifrån några centrala frågeställningar:

- *Omfattar förslaget de krav vi har ställt på en ny politik? (skrivelse till myndigheten 2015-12-30).*
- *Tar man hänsyn till brister i tidigare arbete med funktionshinderpolitiken, dess mål, styrning och resurser?*
- *Finns tillräcklig hänsyn till de krav Lika Unika har formulerat i olika sammanhang?*

Vi har i remissvaret också utgått från några centrala principer och samhällsmål som i övrigt är viktiga för Lika Unika och som måste genomsyra politiken på alla områden:

- *Lika över landet.*
- *Gör rätt från början.*
- *Paradigmskifte "Från patient till medborgare".*
- *Funktionshinderperspektiv integrerat i alla politikområden.*

b. Parlamentarisk förankring

Förslaget från Myndigheten för delaktighet (MFD) innebär att viktiga delar beslutas av riksdagen: *"Det är viktigt med parlamentarisk förankring av funktionshinderspolitiken. Därför föreslår vi att riksdagen beslutar om ett nytt mål för politikområdet baserat på Sveriges åtaganden i enlighet med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning."*

Lika Unika delar myndighetens uppfattning. Inte minst menar vi att erfarenheter från tidigare strategier/handlingsprogram visar att det behövs ett större politiskt engagemang i funktionshinderfrågor utifrån att mänskliga rättigheter är utgångspunkt. Att riksdagen får möjlighet att behandla både mål, inriktning och sakpolitik är ett tillfälle till en sådan bredare förankring och diskussion. Lika Unika förordar därför en samlad behandling i riksdagen av regeringens förslag till ny funktionshinderpolitik.

c. Agenda 2030 och funktionshinderpolitiken

Den kommande funktionshinderpolitiken måste ha en nära koppling till arbetet med FNs utvecklingsmål Agenda 2030 för hållbar utveckling med de tre dimensionerna ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Den nya funktionshinderpolitiken blir tillsammans med FN-konventionen viktiga verktyg för att Sverige ska kunna leva upp till Agenda 2030.

Det är oerhört angeläget att politiken bygger på den grund som FN fattat beslut om genom Agenda 2030s deklARATION och mål/delmål. Där finns det ett tydligt funktionshinder- och rättighetsperspektiv. Det är en betydelsefull förstärkning och ett positivt genombrott jämfört med de tidigare FN-målen.

d. Oberoende MR-institution med tydligt funktionshinderperspektiv

Lika Unika driver tillsammans med ett nätverk av civilsamhällesorganisationer att Sverige omedelbart ska få en oberoende MR-institution som i enlighet med FNs Parisprinciper arbetar för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna i Sverige. I förslaget konstaterar MFD att frågan om inrättandet av en oberoende MR-institution i Sverige är under beredning och går inte närmare in på detta.

I oktober 2016 presenterade regeringen sin tidigare aviserade skrivelse om MR-arbetet nationellt i vilken MR-institutionen omnämns. Regeringen anger här att det är riksdagen som har det formella ansvaret att inrätta MR-institutionen samt att regeringen i det fall så sker kommer att återkomma när det gäller anslag till MR-institutionen. Lika Unika välkomnar att frågan nu tar ytterligare ett steg framåt och att en MR-institution äntligen kommer till stånd. En nyinrättad oberoende MR-institution under riksdagen blir en viktig aktör för att en kommande funktionshinderpolitik som utgår från mänskliga rättigheter också förverkligas.

I det sammanhanget vill vi framhålla att Sverige enligt FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) och dess artikel 33 har ett tydligt formellt åtagande att inrätta en oberoende mekanism/institution som ska **främja, skydda och övervaka** implementeringen av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Lika Unika vill därför betona att institutionen måste ges detta tydliga uppdrag samt få erforderlig kompetens och resurser. I en särskild skrivelse till riksdagens Konstitutionsutskott avser vi fästa utskottets uppmärksamhet på den frågan.

Vi utgår samtidigt från att regeringen i sin anslagsberedning av resurser till MR-institutionen tar hänsyn till det särskilda uppdrag som finns med anledning av Sveriges ratificering av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt uppgifter som Lika Unika har inhämtat från Kulturdepartementet finns i dagsläget endast 15 miljoner kronor avsatta i förvaltningsanslag till den nya MR-institutionen, vilket är alldeles för lite i relation till de uppgifter som den nya motorn i det nationella MR-arbetet måste ha.

e. Politiken måste leda till förbättringar

I MFDs uppdrag från regeringen att ta fram förslag till reviderad politik angavs den sedvanliga skrivningen att förslag ska vara samhällsekonomiskt effektiva, kostnads-effektiva och "rymmas inom befintliga ekonomiska ramar". Förslaget från myndigheten saknar beskrivning av resursfrågan, särskilt utifrån de behov som finns och som idag inte möts av samhället. Lika Unika menar att politiska principer som mellan kommun och stat (finansieringsprincipen) eller det finanspolitiska ramverk som gäller för hela det offentliga Sverige, inte får användas som ursäkt för att inte avsätta tillräckliga resurser för att förverkliga de ambitioner som anges i den funktionshinderpolitik som läggs fast. Vi hoppas att man tar höjd för tillgänglighet och undanröjande av hinder med mera som behövs för att man ska kunna leva upp till åtagande genom konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Trots att politiska beslutsfattare ofta uttrycker höga ambitioner när det gäller reformer upplever många av våra medlemsgrupper försämringar i samhällets service och därmed att deras rättigheter försvagas. Lika Unika vill betona FN-konventionens förutsättning att konventionsstaterna åtar sig att bedriva politiken framåt och att utvecklingen inte kan tillåtas gå bakåt. Den nya funktionshinderpolitiken får inte bli högtravande politiska strategier utan måste utifrån konkreta reformförslag och förstärkta resurser leda till förbättrade levnadsvillkor för människor.

Det är inte acceptabelt med en utveckling där funktionshinderpolitiken i ord beskriver en positiv utveckling och insikt om samhällsbrister medan den konkreta politiken samtidigt innebär försämringar. Därför är det nödvändigt att olika samhällsaktörer tar ansvar för att ta med funktionshinderperspektivet aktivt i sina ordinarie budgetprocesser och verksamhetsplaneringar.

f. Kunskaps- och forskningsbaserad funktionshinderpolitik

Lika Unika ser positivt på att Myndigheten för delaktighet i sitt förslag markerar betydelsen av kunskap och kompetens när det gäller såväl mål som utvecklingsområden inom en rad samhällsområden. Det är nödvändigt eftersom det avgör om politiken har fokus på de verkliga bristerna, om åtgärder träffar rätt och om samhällsutvecklingen utifrån levnadsvillkor för personen med funktionsnedsättning går i rätt eller fel riktning. Att stärka forskningen på det här området måste också handla om att få bättre kunskaper om värderingar i samhället och om verkningfulla metoder att motverka diskriminering och utestängning.

Även FN-kommittén som granskade Sverige och lämnade sin rapport våren 2014 pekade på detta:

Kommittén påminner om att sådan information är nödvändig för att förstå situationen för vissa grupper av personer med funktionsnedsättning i konventionsstaten som kan vara utsatta för olika grad av sårbarhet, för att utforma lagar, politik och program som är anpassade till deras situation och för att bedöma genomförandet av konventionen.

I rapporten "Svensk forskning om funktionshinder: Forskningen som haltar"² skriver författaren Lars Lindberg: "

Viktig forskning saknas: Forskning som borde ha hög prioritet utifrån politiska mål om låg arbetslöshet och hållbar utveckling saknas eller bedrivs i begränsad omfattning i Sverige. Det gäller villkoren i arbetslivet och Design för alla liksom, mänskliga rättigheter och diskriminering. Detta är forskning som behövs för att Sverige ska leva upp till FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning liksom Agenda 2030.

I skarp kontrast till detta kan vi konstatera att det i Myndigheten för delaktighets förslag saknas konkreta initiativ om hur de brister på forskning och kunskaper som idag finns ska kunna åtgärdas. Dessvärre har också regeringens forskningsproposition som nu bereds i riksdagen mycket få områden med ett tydligt uttalat funktionshinderperspektiv. Lika Unika föreslår att regeringen i sin beredning av ny funktionshinderperspektiv ägnar särskild uppmärksamhet kring forskningspolitiska frågor utifrån ett funktionshinderperspektiv.

g) Indikatorer och uppföljning

För att på allvar visa att man fullt ut vill leva upp till sitt åtagande utifrån FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) så behöver detta synas mer i praktiken och på flera sätt. Ett sätt är att, som används i kommunuppföljningen från Myndigheten för delaktighet, visa detta genom tydliga indikatorer i uppföljningen och analysen av funktionshinderpolitiken utifrån CRPD, framförallt principerna i artikel 3. Detta kan med fördel även användas som rutin i

² <https://hrf.se/vad-vi-vill/forskning-och-utveckling/forskningen-som-haltar/> Hörselskadades

Riksförbund 2015

den mall som föreslås stödja myndigheternas planer. CRPD bör ses och användas generellt som mål och även det viktiga verktyg det är. Relevanta artiklar bör användas rutinmässigt avseende de prioriterade områdena.

2. Lika Unikas synpunkter på förslag från Myndigheten för delaktighet

2.a. Förslag 1: Regeringen föreslår till riksdagen att besluta om ett nytt nationellt mål för funktionshinderspolitiken.

Föreslaget nationellt mål:

Ett jämlikt och hållbart samhälle med mångfald som grund som respekterar och främjar alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt säkerställer delaktighet för alla personer med funktionsnedsättning.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget. Vi menar att det föreslagna målet är en styrka för arbetet med mänskliga rättigheter i Sverige och därmed en bra utgångspunkt för den funktionshinderpolitiska strategin.

Myndigheten framhåller att det föreslagna nationella målet ska förstås och tolkas i relation till ett antal fastslagna allmänna principer, vilka även slagits fast i FN-konventionen. Det är konventionens artikel tre om allmänna principer som förts in i förslaget vilket innebär att dess principer behandlas av riksdagen som grund för politiken. Detta är ett av förslagets allra viktigaste och mest positiva delar. De allmänna principerna artikel 3 i CRPD är: Respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt personers oberoende.

Artikeln i konventionen behandlar också principer som icke-diskriminering, fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället, respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden samt mänskliga rättigheter, lika möjligheter och tillgänglighet, jämställdhet mellan kvinnor och män och slutligen respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för deras rätt att bevara sin identitet.

2.b. Förslag 2: Regeringen föreslår till riksdagen att besluta om ny inriktning på arbetet i funktionshinderspolitiken.

Inriktning 1: Universell utformning och rätt från början

Inriktning 2: Åtgärda och undanröja brister

Inriktning 3: Särskilda stöd, anpassningar och lösningar

Inriktning 4: Icke-diskriminering

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget och de fyra olika inriktningar/processer som ska vägleda samhällets insatser för att uppnå politikens mål. Det är välkommet med den syn som kommer till uttryck i den första inriktningen om universell utformning och rätt från början.

Inriktningen att "Åtgärda och undanröja brister" är mycket angelägen. Här vill vi peka på att det har funnits med i tidigare handlingsplaner och strategier men att det i verkligheten har gått alltför långsamt att åtgärda bristande tillgänglighet. En ny politik för förbättrad tillgänglighet måste innehålla bättre tillsyn av att gällande lagstiftning följs samt sanktioner och stimulanser som driver på utvecklingen. Lika Unika framför fler synpunkter om detta under kommentarerna till förslag 23 om mål för byggd miljö och samhällsplanering.

I förslaget om Inriktning 3, särskilda stöd, anpassningar och lösningar, framhåller MFD att dessa insatser är viktiga för individens tillgänglighet och delaktighet där inte de generella lösningarna är tillräckliga. Här framhålls exempelvis *"hjälpmedel, ledsagning, färdtjänst, särskilt stöd i skolan och personlig assistans."* Här kan förvisso fler exempel tillfogas listan, som exempelvis tolktjänsten. Vi delar MFDs uppfattning att de nämnda insatserna är centrala för att livet och vardagen ska fungera för personer med olika funktionsnedsättningar.

Samtidigt är dessa insatser alltför ofta föremål för åtstramningar, försämringar, hårdare prövning och präglas inte sällan av oacceptabla brister. Så är det ofta i verkligheten samtidigt som ett välfärdssamhälle som Sverige borde ha en självklar utgångspunkt att möta behov hos människor. I remissvaret tar vi upp behovet av resurser för att politiken i praktiken ska kunna genomföras.

Det är ett mycket angeläget område som föreslås under inriktning fyra om icke-diskriminering. Vi vill här lyfta fram det som FN:s kommitté tog upp som kommentar och rekommendation till Sverige i sin granskningsrapport våren 2014.³ FN-kommittén uttryckte oro över de system som hanterar flerfaldig diskriminering och menade att Sverige behöver se över den struktur som finns för att hantera situationer av flerfaldig diskriminering. Lika Unika vill framhålla betydelsen av att FN-kommitténs rekommendation angående detta beaktas under varje sakpolitiskt område.

2.c. Förslag 3: Regeringen föreslår för riksdagen att fastslå att ansvars- och finansieringsprincipen utgör utgångspunkten för samhällets insatser, innefattande stat, kommun och landsting i funktionshinderspolitikens

³ <http://likaunika.org/FNs-rekommendationer.html>

genomförande

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget, dock med ett förtydligande att det kan finnas skäl för undantag och en förstärkning.

I en skrivelse till Socialdepartementet i oktober 2016 framförde Lika Unika:

I det sammanhanget vill Lika Unika framhålla vikten av att regeringen i kommande förslag arbetar in MFDs förslag nummer 3, att riksdagen fastställer den så kallade ansvars- och finansieringsprincipen gällande såväl stat, kommun som landsting i funktionshinderspolitikens genomförande.

Vi menar dock att samhället aldrig kan dra sig undan ett särskilt ansvar för att tillgänglighet och delaktighet ska gälla alla. I en del fall måste undantag göras från principen där kostnaderna annars blir orimliga i förhållande till en verksamhets möjligheter att bära dessa.

Exempelvis kan en orimlig tillämpning av principen när det gäller tolktjänst få negativa effekter för människors möjligheter att kommunicera och vara delaktiga. Det går emot hela funktionshinderpolitikens ambitioner och blir i stället ett ökat utanförskap och minskad delaktighet. Särskilt stöd till elever i skolan, ledsagning eller assistans samt insatser på arbetsmarknaden för att människor ska kunna få och behålla jobb kan vara andra insatser där samma negativa effekter kan följa av en felaktigt tillämpad princip.

2.d. Förslag 4: Statliga myndigheters ansvar inom funktionshinderspolitiken styrs enbart genom förordning 2001:526. Förordningen revideras utifrån föreslagna ändringar. Sektorsansvaret stryks i berörda myndigheters instruktion.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika föreslår att MFDs förslag ändras till "Statliga myndigheters ansvar inom funktionshinderspolitiken styrs i huvudsak genom förordning 2001:526". Vi vill även lyfta fram de möjligheter som ligger i att i förordningen vara tydlig med några centrala verktyg för politikens genomförande. Den förenkling av styrsystemet för politiken som innebär att det är förordningen 2001:526 som utgör grunden för regeringens myndighetsstyrning av funktionshinderpolitiken ser vi som en bra lösning, men vill redan här betona att regeringen självklart måste kunna använda regleringsbrev för att ge myndigheter angelägna uppgifter på området. Lika Unikas dialoger med olika myndigheter bekräftar att tydliga regleringsbrev med prioriteringar för verksamheterna har stor betydelse.

Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för tillgänglighet och behöver utvecklas

som styrmedel. I förslaget från myndigheten tas detta upp dels i anslutning till ”*Verktyg och arbetssätt*” men utan några konkreta förslag. Myndigheten nämner också att upphandling som verktyg ingår i förordningen 2001:526 som en del i benämningen ”verksamhet”. Det här är en fråga som fanns med redan i ”*Från patient till medborgare*” som ett verktyg för att påverka samhället så att personer med funktionsnedsättning får likvärdiga villkor med andra.

Som MFD skriver så är det ännu idag alltför få upphandlingar som tar med krav utifrån tillgänglighet. Det nämns inte men här borde också frågan om att genom offentliga upphandlingar styra så att fler anställer personer med funktionsnedsättning finnas med.

Lika Unika vill påminna om att FNs kommitté i sin granskningsrapport 2014 rekommenderade att Sverige mer systematiskt ska inkludera krav på tillgänglighet i alla avtal om offentlig upphandling. Vi menar att skrivningarna om den offentliga sektorns upphandlingar här kan bli tydligare och bli mer styrande genom starkare skrivningar i förordningen.

En förutsättning för att funktionshinderpolitiken ska lyckas och samhällsutvecklingen gå i rätt riktning är att beslut inte motverkar eller till och med påverkar levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning på ett negativt sätt. Därför är medvetenhet hos beslutsfattare och myndigheter om politikens effekter angelägen. Lika Unika förordar att förordning 2001:526 tydligt reglerar att myndigheter i sitt beslutsfattande ska ta med konsekvensbeskrivningar utifrån ett funktionshinderperspektiv.

2.e. Förslag 5: MFD får i uppdrag att ta fram en mall som ska utgöra stöd för myndigheternas planer i enlighet med förslagen i 2-3 § i förordning 2001:526.

- *Nivå 1: Grundnivå: Alla statliga myndigheter*
- *Nivå 2: Myndigheter med särskilt ansvar*
- *Nivå 3: Myndigheter med ansvar för ökad kunskap*

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika ställer sig positiv till att en gemensam mall tas fram för utgöra stöd för myndigheternas planer. I den nuvarande strategin fick myndigheten sätta sina egna delmål, vilket landat i ett resultat av aktiviteter på hög och låg nivå.

Lika Unika ställer sig positiv till att alla myndigheter inkluderas i ansvarstagandet för genomförandet av funktionshinderpolitiken. Också MFDs förslag om myndigheter med särskilt ansvar och myndigheter med ansvar för ökad kunskap menar vi är en styrka i förslaget.

Förslag 2 i myndighetens förslag betonar icke-diskriminering som ett av fyra särskilt

angelägna områden. Att bekämpa diskrimineringen är självklart något som måste vara hela samhällets ansvar. Inom ramen för den nationella funktionshinderpolitiken ska det vara alla myndigheters ansvar. Ska politiken på allvar kunna leda till förbättringar behövs inte minst ett ökat engagemang från Diskrimineringsombudsmannens sida som har en betydelsefull roll när det gäller att arbeta för icke-diskriminering.

Vår bild är myndigheten vare sig prioriterar eller har tillräckliga resurser att aktivt arbeta utifrån den diskrimineringsgrund som handlar om att personer med funktionsnedsättning ska ha likvärdiga villkor som andra i samhället. Med det som utgångspunkt föreslår Lika Unika att Diskrimineringsombudsmannen ges ett särskilt ansvar för funktionshinderpolitikens genomförande. För att klara det behövs också förstärkta kompetenser på myndigheten.

Det svenska samhället är långt ifrån jämställt och det avspeglas också när det handlar om kvinnor och män, flickor och pojkar som har en funktionsnedsättning. Kunskaperna om dessa förhållanden finns hos många i samhället. Här vill vi också påminna om rapporten, *"En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och delaktighetsmöjligheter"* som belyser läget och som presenterades av Myndigheten för delaktighet år 2016⁴.

I budgetpropositionen för 2017 aviserade regeringen att Sverige från 2018 kommer att ha en särskild jämställdhetsmyndighet. Lika Unika menar att den nya myndigheten kan ha en mycket viktig roll för att överbrygga dagens brister när det gäller jämställdheten också utifrån ett funktionshinderperspektiv. I detta bör också de perspektiv som lyftes fram av FN-kommittén i sin rapport 2014 ge anledning till förslag om konkreta åtgärder: FN rekommenderade Sverige att vidta effektiva och särskilda åtgärder för att förhindra flerfaldiga former av diskriminering av kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.

Lika Unika föreslår därför ett tydligt uppdrag om detta till den nya jämställdhetsmyndigheten samt att den också anges som myndighet med särskilt ansvar.

Lika Unika stödjer förslaget att MUCF anges som myndighet med särskilt ansvar.

2.f. Förslag 6: En ny strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken 2017- 2025 beslutas av regeringen.

Lika Unikans synpunkter:

⁴ <http://www.mfd.se/publikationer/rapporter/en-jamstalldhetsanalys-av-levnadsvillkor-och-delaktighetsmojligheter/?platform=hootsuite>

Lika Unika har i skrivelse till regeringen i oktober 2016 framhållit att vi vill se en stark politik på funktionshinderområdet med hög status. Det nödvändiggör en bred politisk förankring. I skrivelsen uttryckte vi oro och tveksamhet till förslaget att strategin ska gälla en period av nio år. Det är vi inte minst utifrån erfarenheten från "*Patient till medborgare*" då man generellt kom igång väldigt sent i arbetet och inte uppnådde tillräckliga resultat.

Lika Unika anser att en 5-årsperiod skulle vara mer motiverad för att ha tempo i arbetet. Som anförts tidigare föreslår Lika Unika att hela förslaget till ny funktionshinderpolitik behandlas av riksdagen.

2.g. Förslag 7: Funktionshinderspolitiken och den föreslagna strategin innehåller elva prioriterade samhällsområden.

- Arbete och försörjning
- Utbildning
- Transport
- Byggd miljö och samhällsplanering
- It, innovation och teknikutveckling
- Hälsa
- Social välfärd
- Kultur, idrott och fritid
- Konsument
- Demokrati
- Rättsväsendet

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker de prioriterade samhällsområden som föreslås av MFD. Vi ställer oss dock tveksamma till att förslaget innebär att området arbetsmarknad och försörjning läggs ihop till ett område. Det finns förvisso skäl att se samlat på frågor som handlar om arbetsmarknaden och de stöd som människor som av en eller annan anledning inte kan arbeta får del av, som försörjning.

Däremot blir sammanläggningen ett dilemma när man som Lika Unika verkligen vill lyfta fram att funktionshinderperspektivet i arbetsmarknadspolitiken idag behöver ett betydligt starkare fokus på att människor har förmågor och kan finnas på den ordinarie arbetsmarknaden i "riktiga arbeten". Dagens ensidiga fokus på lönestöd och anställningar hos Samhall är redan det ett fokus som understödjer den negativa bild som många gånger möter den som söker arbete och har en funktionsnedsättning.

Lika Unika befarar att en funktionshinderpolitik där arbetsmarknadsområdet är sammanlagt med i sig angelägna försörjningsbidrag och åtgärder försvagar den nödvändiga värderingsförändring som vi vill uppnå. Den ensidiga bilden späder på de fördomar som redan finns hos en del arbetsgivare. Detta påverkar även de som

redan befinner sig i vanligt arbete.

Lika Unika välkomnar förslaget att tillföra demokratifrågorna till den funktionshinderpolitiska strategin. Som vi pekar på i kommentarer till förslag 29 om demokratipolitiken är det viktigt att ta tillvara de förslag som lämnades av Demokratiutredningen och som också hade ett särskilt fokus brister i det demokratiska systemet för personer med funktionsnedsättning.

2.h. Förslag 8: Funktionshinderspolitiken styrs mot tre målnivåer. Ett nationellt mål samt effekt- och resultatmål för respektive samhällsområde.

Lika Unikas synpunkter:

Myndigheten föreslår att tidigare och bristfälliga system med delmål fastställda av myndigheterna själva överges. I stället föreslås ett antal effekt- och resultatmål som ska fastställas av regeringen. Det är en positiv utveckling av mål och uppföljning. För att förbättra förutsättningarna för ett genomslag av politiken menar Lika Unika att MFDs förslag kan förstärkas när det handlar om det ansvar som ligger hos myndigheters och även statliga bolags ledningar för arbetet med funktionshinderpolitiken. Myndigheten själv har i skriften *Riv hindren* formulerat det tydligt när det gäller arbetet med tillgänglighet och vi tycker att det gäller för hela funktionshinderpolitiken:

För att alla medarbetare ska bli medvetna om tillgänglighetsarbetet, kraven som ställs och sitt eget ansvar måste den högsta ledningen kommunicera att tillgänglighetsarbetet är prioriterat.

Det går inte nog överskatta vikten av politikens och den högsta ledningens tydliga ställningstagande och prioritering gällande att tillgänglighetsarbetet är prioriterat. Signalvärdet värderas mycket högt av enskilda i alla åldrar, ”vi är att räkna med”. Till detta ska anhöriga och andra i omgivningen räknas.

På en rad områden påverkas människor av beslut och handläggningar inom flera myndigheter. Ibland visar det sig att olika myndigheters separata intressen och budgetar leder till mycket olyckliga konsekvenser för enskilda men också till högre sammanlagda samhällskostnader. Även här menar vi att ”Gör rätt från början” och universell utformning måste gälla, och då behövs ett starkare samarbete mellan myndigheter. MFD skriver i sitt förslag att *”enskilda myndigheter kan inte ensamt uppnå ett effektmål inom ett specifikt samhällsområde, utan utvecklingen är beroende av flera aktörer och samarbete.”*

Lika Unika föreslår mot bakgrund av detta att regeringen ser över skrivningarna i syfte att tydligare markera hur angeläget det är att samverkan fungerar och prioriteras.

2.i. Förslag 8.1: Effektmål inom funktionshinderspolitiken ska formuleras som önskade tillstånd i termer av jämlikhet och delaktighet för individer, kopplat till prioriterade samhällsområden. Effektmålen beslutas av regeringen.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget och föreslagna effektmål, med tillägg ”i termer av jämlikhet, delaktighet för individen samt rättighetsperspektivet, ..”.

2.j. Förslag 8.2: Resultatmålen inom funktionshinderspolitiken ska formuleras som önskade tillstånd i termer av förutsättningar för jämlikhet och delaktighet. Resultatmålen beslutas av regeringen. Resultatmålen kan revideras vart tredje år i samverkan mellan regering en, myndigheter och funktionshindersrörelsen.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker föreslagna resultatmål, med tillägg ”i termer av jämlikhet, delaktighet för individen samt rättighetsperspektivet, ..” samt med vissa korrigeringsförslag som anges under respektive politikområde. Vi menar dock att regeringen bör pröva balansen inom de föreslagna effektmålen utifrån att de i förslaget har en tyngd åt att kunskaper på olika områden ska öka. Vi delar uppfattningen att det är angeläget med ökad kunskap. Däremot är det inte alltid så att endast en högre grad av kunskaper genererar mer aktivitet och fler åtgärder, något som framförallt behövs inom politikområdet. Vi ser ett stort behov att ha resultatmål som också målsätter aktiviteter om tillsyn. Flera av de resultatmål som ligger i MFDs förslag anser vi även som för lågt ställda och vaga.

2.k. Förslag 8:3: Myndigheter med särskilt ansvar för genomförandet av politiken ska planera, formulera, genomföra och följa upp aktiviteter inom ramen för sin verksamhet, som ska bidra till resultat- och effektmålens uppfyllelse. Aktiviteter ska vara reviderbara vid behov.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget.

2.l. Förslag 9: Arbetet enligt förordning 2001:526 följs upp av MFD genom en förnyad uppföljning som tas fram i samband med att nya riktlinjer tas fram.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget.

2.m. Förslag 10: Aktiviteter följs upp med metoder för ordinarie verksamhetsuppföljning vilket ges i uppdrag till myndigheter med särskilt ansvar enligt 2 § förordning 2001:526.

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget.

2.n. Förslag 11: MFD ges i uppdrag att ta fram en mall för myndigheternas handlingsplan och årlig rapportering av handlingsplanen.

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget.

2.0. Förslag 12.1 Resultatmål följs upp med mått på förändringar i förutsättningarna i termer av förändringar inom tillgänglighet, kunskap med mera.

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika menar att formuleringen här kan göras något tydligare. Vi vill också markera att det är mycket angeläget att resultatmålen och de aktiviteter som kopplas till resultatmålen kan följas upp med utgångspunkt från FN-konventionen och utifrån ett tydligt funktionshinder- och rättighetsperspektiv

2.p. Förslag 12.2: Effektmål följs upp med mått på jämlikhet. Detta baseras på indikatorer ur individundersökningar där personer med funktionsnedsättning går att jämföra med övrig befolkning. Vidare bör det i absolut möjligaste mån gå att bryta ner utifrån olika typer av funktionsvariationer, samt vara möjligt att påvisa skillnader mellan män och kvinnor och där barns jämlikhet och delaktighet även omfattas. Effektmålen kan också följas upp med hjälp av individers upplevelser av hinder i olika situationer.

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget, med tillägg att fokus bör ligga på att bryta ned indikatorerna utifrån olika typer av funktionsnedsättningar snarare än funktionsvariationer som är mer detaljerade och som berör även personer utan funktionsnedsättningar.

2.q. Förslag 12.3: Ett antal myndigheter med ansvar för kunskap, enligt 3 § 2001:526, tillsammans med myndigheter med ansvar för statistik, analys och uppföljning får i uppdrag att tillsammans med MFD under 2017 kartlägga, ansvarsfördela, utveckla och säkerställa möjligheten att följa upp effekt - och resultatmålen. Dessa myndigheter ska sedan ingå i det nätverk som MFD avser facilitera vad gäller frågor om statistik, uppföljning och analys.

Lika Unikans synpunkter:

Vi vill med kraft understryka vikten av att det redan från start med den nya politiken finns ett system på plats som gör det möjligt att följa och mäta utvecklingen av människors levnadsvillkor ur olika aspekter. Det är också av betydelse att

utvecklingen går att följa med ett barn-, jämställdhets- och funktionshinderperspektiv. Det är här viktigt kunna se om utvecklingen går i rätt riktning och att personer med funktionsnedsättning får alltmer likvärdiga levnadsvillkor som gäller för andra. Lika Unika vill mot den bakgrunden påminna om de rekommendationer som FN-kommittén hade till Sverige år 2014.

Kommittén uttrycker oro över att systemet med indikatorer för uppföljning av konventionen som konventionsstaten inrättat endast är baserat på områden som strikt relaterar till funktionshinderspolitiken och inte omfattar hela bredden av konventionens alla rättighetsområden samt att det saknas indikatorer. Det är också oroväckande att detta rapporteringssystem bygger på frivillighet på kommunal nivå, trots att konventionsstaten inte gjort något sådant förbehåll när konventionen ratificerades.

Mot den bakgrunden rekommenderade FN-kommittén:

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ser över systemet med indikatorer för att säkerställa att det omfattar konventionens alla områden och utformar åtgärder för att förmå kommunerna att följa upp dess genomförande.

Lika Unika förutsätter att FN-kommitténs rekommendation är utgångspunkt för uppföljningssystemet, såväl det som gäller myndigheter som kommuner, landsting och regioner.

2.r. Förslag 12.4: För att förbättra möjligheterna att kunna följa effektmålen får Statistiska centralbyrån i uppdrag att genomföra tilläggsundersökningar inom ramen för Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF).

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget.

2.s. Förslag 13: Planering, genomförande och uppföljning

Lika Unikans synpunkter:

Lika Unika framhåller under kommentar till förslag 6 vår åsikt att förslaget med en strategi som ska löpa under en period av nio år är mycket tveksamt. Vi anser att en 5-årsperiod skulle vara mer motiverad för att ha tempo i arbetet. Samtidigt noterar vi i förslaget från MFD att tidsupplägget endast på en punkt och först år 2021 involverar funktionshinderrörelsen i samverkan. Det måste vara självklart att en sådan samverkan påbörjas omgående och gäller för varje steg i strategin, inklusive revideringar av mål och de samlade uppföljningar som vi förutsätter kommer att finnas.

2.t. Förslag 14: Regeringens samordning av funktionshinderspolitiken samordnas med regeringens arbete för mänskliga rättigheter.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget.

Att förändra samhället så att mänskliga rättigheter är grunden för funktionshinderpolitiken är något som Lika Unika har drivit under lång tid på grund av att det är själva andemeningen i åtagandet av Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Av den anledningen välkomnar vi att det nu äntligen finns ett konkret förslag som dels medför organisatoriska förändringar men framför allt, när det genomförs, sänder oerhört viktiga politiska signaler och markeringar. Det står för ett efterlängtat paradigmskifte som på allvar markerar övergången ”*Från patient till medborgare*” där funktionshinderpolitiken betraktas och behandlas som de frågor om mänskliga rättigheter de är.

Det förhållningssättet måste också få en organisatorisk konsekvens i regeringsarbetet. Lika Unika menar att det måste handla om en konkret överföring av ansvaret för funktionshinderpolitiken från Socialdepartementet till det departement som oavsett regeringsbildning ansvarar för frågor om mänskliga rättigheter.

2.u. Förslag 15: Att regeringen gör en satsning på att stärka kännedomen om funktionshinderspolitiken. Detta genom att genomföra en lanseringskonferens av den ”nya” funktionshinderspolitiken, fortsätta att utveckla den interna strukturen och arbetet för genomförandet inom Regeringskansliet samt säkerställer att arbetet utifrån förordning 2001:526 behandlas i dialoger mellan regering och ansvariga myndigheter.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget. Utöver det anser Lika Unika att det behövs fortsatt kontinuerlig kommunikation och utbildning om funktionshinderpolitiken och dess utveckling, om vad mänskliga rättigheter är, om FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, samt om FNs rekommendationer. Detta behöver göras brett och är nödvändigt för att få den långsiktighet i arbetet som behövs och för att få den förankring i internationella åtaganden och konventioner som Sverige har förpliktigt sig att följa. Ett sådant förslag från regeringen skulle också svara upp mot de rekommendationer som FN riktade till Sverige år 2014 samt bättre möjliggöra att Sverige uppfyller Agenda 2030 hållbarhetsmålen.

För verkligt genomslag krävs framför allt tydliga och upprepade publika och offentliga ställningstaganden från statsråd och regeringschef som med stolthet och visioner förmedlar den nya funktionshinderpolitiken.

2.v. Förslag 16: Regeringen förtydligar länsstyrelsernas roll och ansvar inom funktionshinderspolitiken.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget.

2.x. Förslag 17: Regeringen arbetar fram en gemensam vision för funktionshinderspolitiken med SKL.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika har, som anføres i remissvarets början, haft principen ”Lika över landet” som en viktig utgångspunkt för bedömningen av MFDs förslag. Lika rättigheter och lika villkor för alla oavsett var man bor i landet, måste vara en självklar princip att följa.

Bakgrunden handlar om de stora bristerna som finns i landet, stora skillnader i villkor och ambitioner och därmed olika grad av implementering av FN-konventionen. Vi har i olika sammanhang pläderat för att Kommunallagen bör ses över för att också ta med dessa perspektiv. I ett sådant förslag får vi också stöd hos FN-kommittén som ju noterade i sina rekommendationer till svenska staten 2014 att *Det finns en allvarlig skillnad mellan konventionsstatens politik och kommunernas politik när det gäller att genomföra konventionen.*

I förslag 17 föreslår myndigheten att regeringen arbetar fram en gemensam vision för funktionshinderspolitiken med Sveriges Kommuner och landsting, SKL. Lika Unika menar att det är välkommet med dialog med SKL om funktionshinderpolitiken och vi är självklart beredda att medverka i att formulera visioner. Mot bakgrund av läget idag räcker dock inte en sådan visionsdialog. Det krävs ett större ansvarstagande från kommunernas sida när det gäller att leva upp till FN-konventionen och för att förverkliga den nationella politiken som bygger på konventionen.

Lika Unika delar med detta de synpunkter som bland annat en kommun, Falkenberg, tar upp i sitt remissyttrande⁵ avseende funktionshinderpolitiken där man efterlyser en mer konkret beskrivning av kommunernas roll i funktionshinderspolitiken. Vi tror att fler kommuner som har ett stort ansvar kan instämma i detta.

En viktig förutsättning för att det ska förverkligas är också ett utvecklat uppföljningssystem för kommunsektorn som ger en löpande bild av hur arbetet går i kommuner, landsting och regioner med implementeringen av konventionen. Lika rättigheter för alla i Sverige är ett starkare internationellt åtagande än det kommunala självstyret, det finns inga reservationer gjorda hos FN om det sistnämnda.

2.y. Förslag 18: Strategin för funktionshinderspolitiken samverkas med

5

<https://www.falkenberg.se/download/18.3bc319aa1584c44a78a34008/1480604555186/20.+Remiss+-+En+funktionshinderspolitik+f%C3%B6r+j%C3%A4mlikt+och+h%C3%A5llbart+samh%C3%A4lle.pdf>

funktionshindersrörelsen i enlighet med artikel 4.3 i konventionen.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget. I sitt förslag nr 18 tar MFD upp det viktiga i att funktionshinderpolitiken blir föremål för samverkan med funktionshinderrörelsen i enlighet med artikel 4.3 i konventionen. MFD skriver att *"Eftersom det är regeringen som tar de slutgiltiga besluten föreslår MFD att samråd med funktionshindersrörelsen genomförs även i den fortsatta processen"*. Lika Unika ser detta som en grundförutsättning och förutsätter att regeringen följer förslaget. Vi ser vikten av dialog på en övergripande strukturell nivå på ledningsnivå och bidrar gärna fortsättningsvis med en samlad expertis om det.

Vi vill också framhålla vikten av en möjlig direkt dialog eller temadialoger med Lika Unikas medlemsförbund om deras specifika sakområden. De är experterna gällande sina gruppers specifika behov och frågor när det handlar om olika politikområden utifrån syn-, hörsel- och rörelseperspektiv. Politiken behöver utöver de mer övergripande synpunkterna som framkommer under en remiss ta hänsyn till de specifika behoven i enskilda politikområden. Det handlar inte minst om att se samråd som en självklar del av den ordinarie verksamheten och funktionshinderrörelsens kunskaper som nödvändiga för en fungerande och tillgänglig verksamhet.

En tydlig struktur, tydligt syfte och mål med samrådet är viktigt, liksom ersättning för omkostnader för funktionshinderrörelsens företrädare att kunna delta. Det kan finnas samordningsvinster för syftet med att ha gemensamt samråd för fler myndigheter. Vi är även förespråkare av formen för sakråd som går tvärsektoriellt.

2.z. Förslag 19: Regeringen bör överväga att i ägardirektiv till statligt ägda bolag tydliggöra tillgänglighetsfrågor och rättighetsperspektiv

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika tillstyrker förslaget. Det är självklart att staten men också kommuner och landsting som ägare av ofta stora och viktiga bolag måste använda alla tillgängliga verktyg i arbetet för att förverkliga målen i funktionshinderpolitiken, ställa krav på tillgänglighet, att agera föredöme som arbetsgivare och i övrigt bidra till mänskliga rättigheter.

3. Synpunkter avseende prioriterade områden inom funktionshinderpolitiken (MFDs förslag 20-30)

Lika Unika har valt att komplettera vårt remissvar med att lämna ett urval av synpunkter och markeringar på några av förslagen från Myndigheten för delaktighet som avseende sakpolitiska områden. Det gäller de områden där Lika Unika har fastställt plattformar och därmed ett särskilt framarbetat program och prioriteringar. Det utesluter dock inte att vi i kommande process kommer att utveckla eller lägga till fler viktiga aspekter att ta hänsyn till. Framförallt har våra medlemsförbund synpunkter, kunskaper och erfarenheter på varje sakområde som vi menar måste påverka utformningen av politiken. Vi förutsätter att regeringen i det fortsatta arbetet med politiken ser värdet av kontakter med medlemsförbunden för expertis.

Förslag 20: Mål för arbetsmarknad och försörjning

Effektmål

- Personer med funktionsnedsättning har jämlika möjligheter till delaktighet på arbetsmarknaden och i arbetslivet samt till försörjning.

Lika Unikas förslag angående effektmålet: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende effektmål för området arbetsmarknad och försörjning.

Resultatmål

- Den generella tillgängligheten hos arbetsgivare och på arbetsplatser ~~har ökat~~ *uppfyller Sveriges åtagande av full delaktighet för alla.*
- Kunskapen om tillgänglighet och möjligheter till stöd ~~har ökat~~ *är stark* hos arbetsgivare.
- Kunskapen om hur matchning och stöd baserat på behov för att underlätta för individen på arbetsmarknaden ~~har ökat~~ *är stark.*

Lika Unikas förslag och synpunkter angående resultatmål: Lika Unika anser föreslagna resultatmål som otillräckliga och att de inte alls lever upp till intentionen som finns utifrån FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vi skulle vilja att regeringen även överväger en lämplig breddning med ytterligare mål för att få till en verklig förändring för personer med funktionsnedsättnings arbetsituation.

Det är angeläget att kunskaper om såväl tillgänglighet, stöd och om matchning ökar. Lika Unika anser att målen måste ställas högre om man ska nå Europas lägsta arbetslöshetsmål samt leva upp till rättighetsmålet. Vi vill dock understryka att kunskaper måste användas i en aktiv arbetsmarknadspolitik för att människor ska kunna närma sig arbete, få arbete och även att stanna i arbete. Vi anser också att regeringen bör överväga resultatmålets formulering om att kunskaper om "möjligheter till stöd" ska öka. Det är en angelägen punkt men vi menar att andra åtgärder, som exempelvis offentliga arbetsgivares ageranden som föredömen, är minst lika angelägna.

Lika Unika har den första november 2016 beretts möjlighet att träffa företrädare för

Arbetsmarknadsdepartementet och redovisa våra reaktioner om förslaget från Myndigheten för delaktighet. I samtalet utgick vi från förslag i våra egna plattformar och från våra kunskaper om det allvarliga läge som idag finns på arbetsmarknaden för många personer med funktionsnedsättning.

Rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning är ett åtagande som förpliktigar såväl utifrån FN-konventionen CRPD som i sysselsättningsmål i Agenda 2030. I agendan anger det åttonde målet ambitionerna för politiken när det gäller jobben. Ett delmål har särskild koppling till förslagen avseende politik på arbetsmarknadsområdet:

Att senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete⁶

Lika Unika menar att den svenska regeringens mål att ha EUs lägsta arbetslöshet år 2020 aldrig kommer att uppnås utan ett funktionshinderperspektiv. Det är hög tid att ta ett tydligare fokus efter en alltför lång tystnad om samhällsproblemet och de utmaningar som samhället står inför om delaktighet på allvar ska gälla också personer med funktionsnedsättning. Lika Unika menar också att det måste in ett tydligt funktionshinderperspektiv i den översyn av arbetsmarknadspolitiken som regeringen har initierat.

Vi har i Myndigheten för delaktighets utvärdering av funktionshinderpolitiken 2011-2016 noterat en rad kvarstående problemområden på arbetsmarknaden som måste påverka utformningen av den nya politiken. Arbetslösheten är högre bland personer med funktionsnedsättning än i andra grupper och det finns tendenser till att många hamnar allt längre från ett arbete. Dessutom är heltidsarbete mindre vanligt för den som har funktionsnedsättning än hos andra.

Diskriminering är vanligt, visar uppföljningen, och 26 procent av de tillfrågade som har en funktionsnedsättning svarar ja när man intervjuar dem om upplevd diskriminering. Samtidigt som många har det svårt visar uppföljningen att stödet från Arbetsförmedlingen ofta kommer alltför sent.

Politiken måste nu understödja ett perspektivskifte där man ser till förmågan hos människor och tar tillvara kompetenser snarare än att tala om nedsatt arbetsförmåga eller utgå från behov av lönestöd och ”åtgärder”. Det utesluter inte att särskilda stöd och lösningar ibland måste användas för jobb och sysselsättning.

⁶ FN:s Agenda 2030: <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

Inom arbetsmarknadsområdet vill Lika Unika se ett förverkligande av den ambitiösa politik som regeringen aviserade i både regeringsförklaringen 2014 och i den efterföljande budgetpropositionen för 2015. Utgångspunkten i regeringsförklaringen var att *"Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet"*. För fler jobb lovade regeringen *möjlighet till Flexjobb och att se över förutsättningarna för arbete och sysselsättning utifrån bl.a. FunkA-utredningens förslag*. Lika Unika ser ett stort behov av att fortsätta arbeta efter de höga ambitionerna även efter regeringens höjning av lönebidraget från 2017, som trots allt innebär ett fortsatt svagt lönestöd jämfört med utvecklingen under de senaste 10 åren.

Med det sagt menar Lika Unika att Sverige behöver en politik för jobben som bygger på insikten att alla kan bidra och som stöttar och stärker arbetssökande och även dem som vill vidare i nytt arbete. Det krävs också en politik där offentliga arbetsgivare visar vägen och går före när det gäller att anställa arbetssökande som har en funktionsnedsättning i sina ordinarie verksamheter i ordinarie tjänst.

I MFDs förslag framhålls att "arbete och försörjning" är intimt sammankopplade så därför återfinns dessa i samma målområde. Lika Unika menar att det finns argument för förslaget men det går samtidigt i fel riktning. Detta sett till våra ambitioner att arbete för personer med funktionsnedsättning ska ses som och är en rättighet och att det först och främst måste handla om att få arbete på ordinarie arbetsmarknad, efter förmåga och kompetens och till avtalsenliga löner och villkor. I den delen är arbetsmarknadsavsnittet alltför svagt i MFDs rapport eftersom det utifrån förslaget blir en alltför stark sammankoppling av arbete och försörjning som riskerar att befästa bilden av personer med funktionsnedsättning som i första hand en grupp som mottar bidrag och som endast är ett problem på arbetsmarknaden. Här talar vi om den stor och icke homogena gruppen.

Lika Unika saknar i MFDs förslag en mycket central fråga som gäller offentliga arbetsgivare som förebilder i att anställa personer med funktionsnedsättning. Det är också något som slås fast av FN-konventionen i en särskild punkt under arbetsmarknadsartikeln 27. I MFDs förslag finns inte detta tydligt markerat, vare sig vad gäller staten själv eller kommuner och landsting. Det handlar både om att i ordinarie verksamhet anställa personer med funktionsnedsättning utifrån meriter och kompetens men också om att program som "praktikprogrammet" enligt Lika Unika måste omformas till traineejobb som ger fasta arbeten.

Att kodningen tas upp och även begreppet "nedsatt arbetsförmåga" diskuteras är viktigt och något som Lika Unika har lyft i olika sammanhang. Det borde dock föranleda skarpare förslag på området, inte minst ett konkret förslag om att avskaffa begreppet nedsatt arbetsförmåga och istället utgå från arbetsförmåga. Lika Unika vill här påminna om FN-kommitténs rekommendationer från våren 2014 där frågan togs upp och där kommittén särskilt markerade att man gjorde detta utifrån

"principen om icke-diskriminering". Användningen av begreppet i praktiken stärker även fördomar och ett implicit material som skapar osäkerhet både hos arbetsgivare men framförallt även hos unga och vuxna vilket är allvarligt. Om detta ständigt kopplas ihop så blir det en "sanning" och kan bidra till psykisk ohälsa.

Även när det gäller den offentliga upphandlingen och om att i den kunna ställa krav på att leverantörer till offentlig sektor har anställda med funktionsnedsättning är något som inte återfinns i förslagen. Förslag om upphandling inryms i MFDs förslag i den del som handlar om förordning 2001/526 om definition av begreppet "verksamhet". Lika Unika menar att verktyget offentlig upphandling under politikområdet arbetsmarknad måste tydliggöras, också när det handlar om att ställa krav på anställningar av personer med funktionsnedsättning.

Lika Unika vill under avsnittet påtala att en politik för jobb också till personer med funktionsnedsättning också måste handla om att ta bort regelverk som är helt orimliga och som idag utestänger och till och med förhindrar människor att arbeta. Det gäller exempelvis att döva, hörselskadade och personer med dövblindhet som har en anställning ska behöva registrera sig som arbetssökande på Arbetsförmedlingen för att få tillgång till tolk i arbetslivet. Där slår också de brister som finns i tolktjänsten hårt mot arbetssökande när företag hindras från att anställa personer som har de bästa kvalifikationerna för att företaget inte kan betala tolkar. Det kan vara en person som har en synnedsättning och behov av fungerande arbetshjälpmedel som drabbas av att systemet inte fungerar, inte har tillräckliga kompetenser eller är tillräckligt effektivt.

Förslag 21: Mål för utbildning

Effektmål

- Personer med funktionsnedsättning i alla åldrar har jämlika möjligheter att tillgodose sig utbildning med hög kvalitet, på samtliga utbildningsnivåer utifrån egna förutsättningar och behov.

Lika Unikas förslag angående effektmålet: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende effektmål för området utbildning.

Resultatmål

- Tillgängligheten i alla delar av utbildning i alla skolformer ~~har ökat~~ *uppfyller Sveriges åtagande om full delaktighet för alla.*
- Kunskapen hos lärare ~~har ökat~~ *är stark* om hur funktionshinder kan förebyggas och avhjälpas.
- Tillgängligheten i de digitala lösningar som används inom utbildningsområdet har säkerställts.

Lika Unikas förslag angående resultatmål: Resultatmål 1 behöver ställas mycket högre för att rättighetsperspektivet ska kunna uppfyllas utifrån Konventionen.

Lika Unika tillstyrker föreslaget resultatmål nr 3.

Vi föreslår samtidigt att resultatmål 2 justeras enligt följande för att markera att också andra personalgrupper i skolan behöver kunskaper om hur elever med funktionsnedsättning ska tillgodogöra sig utbildningen:

• Kunskapen hos rektorer, lärare och annan skolpersonal är stark om hur funktionshinder kan förebyggas och avhjälpas samt om verksamma stödinsatser för elever med funktionsnedsättning.

Lika Unikas synpunkter:

För Lika Unika är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artikel 24.1 en självklar utgångspunkt när vi bedömer förslagen till utbildningspolitiska insatser inom funktionshinderpolitiken.

”Konventionsstaterna erkänner rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning. För att förverkliga denna rätt utan diskriminering och på lika villkor, ska konventionsstaterna säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och livslångt lärande...”

På samma sätt menar vi att målet i FNs utvecklingsmål Agenda 2030 ska styra politiken:

** Att senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.*

** Att bygga och förbättra utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning, samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter och därmed erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.*

Inte minst när det handlar om utbildningsområdet menar Lika Unika att utgångspunkten ”Gör rätt från början” är särskilt viktig och tydlig. För varje elev, som inte får förutsättningar att klara sin skolgång därför att det brister i stödet, går resurser förlorade. Samtidigt vet vi att det är något som kostar stora belopp också för samhället.

Vi har i MFDs utvärdering av funktionshinderpolitiken 2011-2016 noterat punkter som bör påverka utformningen av den nya politiken på utbildningsområdet. Ambitionen måste vara att de brister som dagligen slår hårt mot elever med funktionsnedsättning och försvårar eller till och med omöjliggör skolgången ska överbyggas och bytas till en skola som ser till alla elevers förmågor.

Uppföljningen lyfter fram brister i tillgänglighet som en viktig förklaring till det sämre läget för elever med funktionsnedsättning. När det gäller pedagogisk tillgänglighet finns en slående skillnad: I förskolan säger 42 % av personalen att det är lätt att göra allt material tillgängligt. När det gäller grundskolan säger 15 % detsamma. 33 % av personalen i förskolan menar att det är lätt att anpassa tekniska hjälpmedel. I

grundskolan är samma siffra 17 %. Det här menar vi är värt att studera vidare, inte minst utifrån om ett pedagogiskt samarbete mellan förskola och skola kan stärka utbildningen.

Huvudmän brister i sitt tillgänglighetsarbete: MFD uppger att enligt kommunuppföljningen har drygt hälften av kommunerna styrdokument för ökad tillgänglighet i grundskolan. Det innebär samtidigt att hälften inte har det. Knappt två av tre anger att de avsätter medel för förbättringar. Två av tre ställer krav på tillgänglighet i upphandlingar, något som innebär att var tredje kommun inte gör det. En av fem kommuner har inte inventerat skolors tillgänglighet. MFD skriver: *"Sammanfattningsvis tyder detta på att uppföljning kring tillgängligheten i skolan fortfarande har stora brister"*.

I uppföljningen visar MFD att rätten att välja skola fortfarande inskränks för elever med funktionsnedsättning därför att Skollagen ger rätt att neka plats i vissa fall. Elever kan bli av med rätten till skolskjuts om man väljer en annan skola än den kommunen kräver för att kunna stå för skolskjutsen. Det är en orimlig diskriminering som idag slår mot elever med funktionsnedsättning. Rätten att välja måste gälla alla elever på likvärdiga villkor.

"Mycket tyder på att den ojämlika utbildningsnivån beror på stora brister i det stöd elever med funktionsnedsättning behöver för att nå så långt som möjligt i sin utbildning". En uppgift som rapporten innehåller beskrivs med rubriken *"Särskilt stöd riskerar försvinna vid skolbyte"*.

Enligt Skolverkets statistik minskar andelen elever med åtgärdsprogram i övergången från årskurs 6 till 7. En förklaring kan vara att åtgärdsprogram inte följer med eleven till den nya skolan. Tidigare uppföljningar har samtidigt visat att extra insatser sätts in igen i senare årskurser något som talar för att man tappas bort vid byte mellan skolor.

Lika Unika menar att en utgångspunkt för politiken på utbildningsområdet måste vara att göra rätt från början: Det behövs en nationell stödgaranti tidigt för varje elev efter behov under skoltiden som införs och gäller från första skoldagen. Med utgångspunkt från den brister som påtalas i MFDs uppföljning måste särskild uppmärksamhet riktas på brister i skolan stöd till elever vid årskursbyten. De idag stora skillnaderna mellan kommunerna är oacceptabla. Det behövs förutom en skärpning av lagstiftningen för att skolhuvudmännen ska leva upp till de mål som också har slagits fast i internationella konventioner.

Lika Unika anser att det behövs en rejäl förstärkning inom skolan vad avser funktionshinderperspektivet, metoder och kompetens om funktionshinder och om elevers behov, resurser för insatser och betydande förbättringar av såväl fysisk som pedagogisk tillgänglighet. Med tanke på de kunskaper som finns om den utsatthet som elever med funktionsnedsättning i högre utsträckning än andra möter i skolan krävs en förstärkt elevhälsa.

Förslag 23: Mål för byggd miljö och samhällsplanering

Effektmål

- Personer med funktionsnedsättning har jämlika möjligheter att röra sig fritt i samhället.
- Personer med funktionsnedsättning har jämlika möjligheter att välja vart de vill bo.
- Personer med funktionsnedsättning garanteras jämlik säkerhet i situationer av kris.

Lika Unikas förslag angående effektmålet: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende effektmål för området byggd miljö och samhällsplanering.

Resultatmål

- Enkelt avhjälpna hinder är åtgärdade.
- Tillgängligheten i den byggda miljön har ökat.
- Samtliga nybyggda lokaler, bostäder och miljöer är tillgängliga från början.
- Kunskapen om hinder och tillgänglighet har ökat inom ramen för samhällsplaneringen
- Kunskapen om tillgänglighet och funktionshinder i krisberedskap ~~har ökat~~ *är stark*.

Lika Unikas förslag angående resultatmål: Lika Unika tillstyrker i stort föreslagna resultatmål. Dock vill vi att regeringen överväger att kraftigt höja ribban när det gäller ambitioner för tillgänglighetsarbetet. Enkelt avhjälpna hinder var redan för 16 år sedan, i "Från patient till medborgare" det tydliga tillgänglighetsmålet. Lika Unika menar att ambitionerna nu måste höjas till högre nivåer. Samhället ska bli tillgängligt. Då krävs att vi gör rätt från början, utgår från universell utformning och Design för alla samt att tillgängligheten ökar genom skäliga anpassningar där de enkla hindren självklart är en del.

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika menar att de betydande bristerna i tillgänglighet som finns i samhället idag måste åtgärdas genom ett brett och omfattande tillgänglighetslyft som uppfyller de mål och ambitioner om ett samhälle för alla som slås fast i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Strävan måste vara ett samhälle som byggs för alla och om universell utformning. Det ställer krav på skäliga anpassningar i samhället redan idag samt att i olika situationer göra rätt från början.

Myndigheten för delaktighets utvärdering av funktionshinderspolitiken 2011-2016 visar att vi är långt ifrån målet om ett tillgängligt samhälle. Under rubriken "*Problem med implementeringen av tillgänglighetslagstiftningen*" skriver man främst om enkelt avhjälpna hinder och något om tillsyn. En granskning från 2010 citeras där endast 55 procent av enkelt avhjälpna hinder hade åtgärdats. Det finns här stora variationer mellan kommunerna. Tillsynen fungerar inte, slår man fast. I MFDs kommunuppföljning anger 18 procent av kommunerna att de inte har någon tillsyn av den fysiska tillgängligheten, vare sig gentemot egen verksamhet, egna bolag eller privata aktörer.

Länsstyrelserna rapporterar i en sammanställning från Boverket att 60 procent av kommunerna har inventerat lokaler dit allmänheten har tillträde medan 20 procent inte har gjort det eller planerar detta. Boverket konstaterar att det verkar vara svårt för kommunerna att prioritera tillsyn och att finansiera en sådan.

MFD avslutar detta utvecklingsområde med konstaterandet att problematiken med tillsyn och åtgärdande av enkelt avhjälpna hinder som fanns vid inledningen av

strategiperioden till stor del har bestått under denna tid.

Lika Unika tillstyrker det förslag till utvecklingsområde som MFD anger i sitt förslag att göra rätt från början. Här menar vi att det finns ett visst hopp inför framtiden uttryckt i vetskapen om att 91 procent av kommunerna har rutiner för hur fysisk tillgänglighet ska beaktas i plan- och byggprocesser. Det blir också allt vanligare att tillgänglighet finns med i kommunernas översiktsplaner, även om det varierar i konkretion och målsättningar.

Vi vill också framföra vår oro för den tillbakagång vi ser i och med att bestämmelser om tillgänglighet urholkas då krav sänks. Tillgänglighet och användbarhet är en förutsättning för ett hållbart samhälle. Kortsiktiga lösningar i dag kommer kosta både utestängning och ekonomiska resurser att rätta till i framtiden.

Förslag 25: Mål för hälsa

Effektmål

- Personer med funktionsnedsättning har jämlika möjligheter att uppnå bästa möjliga hälsa och har tillgång till en hälso- och sjukvård av god kvalitet.

Lika Unikas förslag angående effektmålet: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende effektmål för området hälsa.

Resultatmål

- Kunskapen om fungerande insatser för att förbättra folkhälsan för personer med funktionsnedsättning har ökat.
- Kunskapen om vad som görs på nationell, regional och lokal nivå för att minska den onödiga ohälsan samt förbättra hälsan för personer med funktionsnedsättning har ökat.
- Insatser som genomförs för att förbättra folkhälsan integrerar ett funktionshindersperspektiv i *mycket* större utsträckning än idag.
- Tillgängligheten inom hälso- och sjukvård har ökat.
- Kunskapen om orsaker till ojämlikhet som drabbar personer med funktionsnedsättning inom vården har ökat.
- Rättighets- och funktionshindersperspektivet har stärkts inom all psykiatrisk vård *samt i övrig hälsovård*.
- Ökad tillgänglighet och stärkta möjligheter till förebyggande insatser och vård för personer med psykisk ohälsa, inklusive för barn och unga med psykisk ohälsa.

Lika Unikas förslag angående resultatmål:

Lika Unika tillstyrker förslaget avseende resultatmål med korrigeringar samt ändring till att **insatser som genomförs för att förbättra folkhälsan integrerar alltid ett funktionshindersperspektiv samt alltid göra tidiga insatser utifrån ett göra rätt från början-perspektiv**

Förslag till nytt resultatmål:

*** Kunskaper om svagare hushållsekonomi och dess effekter på hälsan hos personer med funktionsnedsättning har ökat och innefattar ett tydligt jämställdhets- och barnperspektiv.**

I konventionens med det vi anför under andra områden framhåller Lika Unika dock att regeringen bör överväga kompletterande resultatmål som tar sikte på aktiva åtgärder och också använder den ökade kunskapen som förutsätts i andra mål.

Lika Unikas synpunkter:

Att göra rätt från början, från tidig ålder och i olika sammanhang, en snabb start i habilitering, rehabilitering, i skolan, på en arbetsplats mm är väldigt avgörande för god folkhälsa. Erfarenheten av att inte följa detta visar på stora mänskliga och ekonomiska samhällskostnader. Lika Unika menar att folkhälsoperspektiven måste få stor uppmärksamhet i den nya funktionshinderpolitiken. En illustration av detta är att uppföljningen från Myndigheten för delaktighet av funktionshinderpolitiken 2011-2016 pekar på att endast 45 procent av personer med funktionsnedsättning anger att deras hälsa är bra eller mycket bra jämfört med runt 82 procent bland befolkningen i övrigt.

Samtidigt har regeringen tillsatt en kommission vars mål är att komma med förslag som leder till att klyftorna i hälsa sluts inom en generation. I direktiven till det arbetet saknas ett uttalat funktionshinderperspektiv, trots de stora problem som finns på området och som borde motivera ett mycket skarpt fokus på hur hälsan hos personer med funktionsnedsättning ska förbättras. Detta skulle även påverka ett stort antal anhöriga vilka också berörs.

En inledande mening i MFDs uppföljning lyder: *”Den uppföljning och analys som beskrivs i denna rapport visar att personer med funktionsnedsättning har sämre levnadsvillkor och lägre delaktighet inom samtliga granskade samhällsområden.”*

Bland personer med funktionsnedsättning anger 45 procent att deras hälsa är bra eller mycket bra. Det ska jämföras med övriga befolkningen där 82 procent säger det. MFD redovisar samtidigt att skillnaden under strategiperioden har minskat något. Män har bättre hälsa än kvinnor och det har blivit större skillnader. Barn med funktionsnedsättning uppvisar också skillnader där 86 procent säger sig ha en god hälsa i grupper med funktionsnedsättning medan det i stort är 93 procent av barnen som säger det.

Genom kunskapsöversikter från exempelvis Nationellt kompetenscentrum anhöriga⁷ vet vi också en del om hur föräldrar som har barn med funktionsnedsättning drabbas av försämrad hälsa när de påverkas negativt av olika faktorer. Det är kunskaper som är angelägna att uppmärksamma ytterligare.

”Ohälsa bland personer med funktionsnedsättning kopplad till ekonomi, utbildning och socialt deltagande.” MFD utgår under den rubriken från att dåvarande Statens folkhälsoinstitut år 2008 visade att *”ohälsan bland personer med*

7

http://www.anhoriga.se/Global/St%C3%B6d%20och%20kunskap/Publicerat/Kunskaps%C3%B6versikter/Dokument/Ritvas%20serie/Kunskapsöversikt_2013-3.pdf

funktionsnedsättning är betydligt större än vad funktionsnedsättningen i sig medför.” Lägre utbildningsnivå, sämre ekonomi och lägre socialt deltagande är faktorer som påverkar negativt. Diskriminering och bristande tillgänglighet är andra områden som påverkar negativt, vilket Folkhälsoinstitutet har redovisat.

Som framgångsvägar för att möta problemen citerar MFD Folkhälsomyndigheten: *”Förbättrade ekonomiska villkor, bättre förutsättningar för delaktighet på arbetsmarknaden främjande av tillgänglighet och socialt deltagande samt förebyggande arbete mot kränkande bemötande”.*

Lika Unika påminner om FN-konventionens inledande ord i artikel 25 om hälsa. Att *”Konventionsstaterna erkänner att personer med funktionsnedsättning har rätt att åtnjuta bästa möjliga hälsa och utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning.”* Det måste vägleda utformningen av funktionshinderpolitiken såväl som regering och riksdags insatser för bättre folkhälsa inom andra politikområden.

Förslag 26: Mål för social välfärd

Effektmål

- Personer med funktionsnedsättning har, med självbestämmande och likvärdighet som grund, tillgång till det skydd, stöd och omsorg som krävs för att kunna nå en tillfredsställande levnadsstandard och inneha jämlika möjligheter till trygghet och självständighet i samhället.

Lika Unikas förslag angående effektmålet: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende effektmål för området social välfärd.

Resultatmål

- Det finns ökad kunskap om insatser och stöd har avsedd effekt och hur de uppfattas av användarna.
- Det finns ett förstärkt stöd för anhöriga till personer med funktionsnedsättning, inklusive till barn och unga som har en eller två föräldrar med funktionsnedsättning
- Det finns ett stärkt stöd för personer med funktionsnedsättning och till föräldrar som har barn med funktionsnedsättning att utöva sitt föräldraskap.
- Delaktighet i beslut som rör individer ~~har ökat~~ är fullgott.
- Det finns ökad kunskap om hur ställföreträdande beslutsfattande kan ersättas med stödande beslutsfattande.

Lika Unikas förslag angående resultatmål: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende resultatmål för området social välfärd med ändringsförslag samt ett tilläggsförslag:

* Resultatmål tre kompletteras med att också betona stöd till föräldrar som har barn med funktionsnedsättning

* **LSS har förstärkts som rättighetslag och ger med insatser efter behov personer med funktionsnedsättning möjligheter till ett värdigt liv och till aktivt deltagande i samhället.**

*** För att ge alla människor likvärdiga möjligheter till ett gott liv med full delaktighet i samhället måste sociala insatser efter behov hos personer med funktionsnedsättning garanteras.**

Lika Unikas synpunkter:

Lika Unika vill till avsnittet social välfärd anföra följande när det gäller LSS och personlig assistans, något som i förslaget från Myndigheten för delaktighet endast konstateras är föremål för utredning.

LSS måste stärkas som rättighetslag. Därför måste förändringar av reformen alltid prövas mot hur de överensstämmer med intentionerna i FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som har en grundläggande utgångspunkt att de ratificerande staterna inte kan backa i utveckling, vi måste gå framåt och förbättra.

Den inriktningen har också FN uttryckt i sin granskningsrapport år 2014 som beskriver hur Sverige lever upp till konventionen. Om konventionens artikel 19, *Rätt att leva självständigt och att delta i samhället* skriver FN-kommittén följande:

Kommittén uttrycker oro över att den statligt finansierade personliga assistansen har dragits in för ett antal personer sedan 2010 av en ändrad tolkning av "grundläggande behov" och "andra personliga behov", och att personer som fortfarande får assistans drabbats av kraftiga minskningar utan kända eller till synes motiverade skäl. Kommittén är vidare oroad över det rapporterade antalet beslutade insatser enligt den svenska lagen om stöd och service som inte verkställs.

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten säkerställer att program för personlig assistans ger tillräckligt och rättvist ekonomiskt stöd för att säkerställa att en person kan leva ett självständigt liv i samhället.

Lika Unika framhåller på annan plats i detta remissyttrande att funktionshinderpolitiken måste tillföras resurser om samhällsförändringarna ska bli verkliga och positiva för människor. För de många som har drabbats av försämrade assistans eller ledsagning är det en ofta mycket påtaglig erfarenhet att Sverige på det här området går i helt fel riktning.

Lika Unika menar också att inlägg i samhällsdebatten kring LSS och assistans från beslutsfattare och myndigheter ofta görs med det viktigaste alltför nedtonat: Människors rättigheter och behov, det som en fungerande och ambitiös välfärdsnation måste tillförsäkra människor. Det måste självklart handla om de rent livsavgörande överlevnadsfrågorna som att kunna andas och äta. Men det måste också handla om sådant som att kunna kommunicera med omvärlden, insatser som måste inkludera de grundläggande behoven inom LSS.

Lika Unika finns med expertis med i den utredning som nu ska se över LSS-reformen. Flera av våra medlemsförbund är djupt engagerade i frågan och bidrar i debatten med angelägna utgångspunkter och fakta. Vi förordar att den nya funktionshinderpolitiken ska ha som mål att LSS förstärks som rättighetslag och med insatser efter behov ger personer med funktionsnedsättning möjligheter till ett värdigt liv och till aktivt deltagande i samhället.

Förslag 29: Mål för demokrati

Effektmål

- Personer med funktionsnedsättning har jämlika möjligheter att rösta, bli valda till politiska uppdrag, ha inflytande över och vara fullt ut delaktiga i alla demokratiska processer.

Resultatmål

- Tillgängligheten i samband med de nationella valen är säkerställd senast vid valet 2022.
- Tillgängligheten till informationen som omger de nationella valen har ökat.
- Kunskapen om tillgänglighet och funktionshinderperspektiv hos de som arbetar i samband med valen ~~har ökat~~ **är stark**.
- Kunskapen om tillgänglighet och funktionshinderperspektiv i mellanvalsdemokratiska processer har ökat.
- Tillgängligheten i folkvalda församlingar ~~har ökat~~ **är stark**.

Lika Unikas förslag angående effektmålet: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende effektmål för området demokrati.

Lika Unikas förslag angående resultatmål: Lika Unika tillstyrker förslaget avseende resultatmål för området demokrati med förstärkning av målet samt med följande ändring av mål 1:

*** Tillgängligheten i samband med de nationella valen är säkerställd senast vid valet 2018, inklusive egen valhemlighet.**

Lika Unikas synpunkter:

Demokratiområdet är ett nytt föreslaget prioriterat område och Lika Unika välkomnar att demokratifrågorna finns med i en ny funktionshinderpolitik. Detta har också föreslagits av 2014 års Demokratiutredning, "Låt fler forma framtiden", (SOU 2016:5). Lika Unika har lämnat remissvar till det betänkandet och vi menar att regeringen i formuleringen av den nya funktionshinderpolitiken bör fånga upp de goda förslag som finns från Demokratiutredningen.

Vår utgångspunkt är att det övergripande och generella målet för demokratipolitiken när det omsätts i delmål, aktiviteter, resurser och uppföljningar måste ha ett uttalat funktionshinderperspektiv. Nämnas det inte så kommer det enligt stor erfarenhet inte med. På demokratiområdet är det oerhört viktigt att se till att de demokratiskt formella rättigheterna garanteras alla, också den som har en funktionsnedsättning.

Det gäller exempelvis olika aspekter kring valhandlingen som tillgänglighet till vallokalen, stöd och hjälp vid röstningen om man behöver men också om lösningar för att garantera rösthemligheten för den som är synskadad. Men demokratin måste också för den som har funktionsnedsättning vara levande och möjliggöra deltagande och engagemang i politiken också mellan valen. Man ska kunna sitta i en nämnd och ha personlig assistent med sig, även i uppdrag som omfattas av sekretess där det idag inte är möjligt. En viktig del för en levande och verklig demokrati är också

att samhället tar det yttersta ansvaret för att tolktjänst finns för förtroendevalda som behöver detta.

I sitt förslag till regeringen lyfter Myndigheten för delaktighet fram viktiga utvecklingsområden inom demokratiområdet som exempelvis representation av personer med funktionsnedsättning i de politiska organen, vikten av att Sverige, som FN-kommittén har lyft fram, säkerställer stöd, inklusive personlig assistans, till den som har ett förtroendeuppdrag och möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i det politiska livet även mellan valen. Man framhåller också det som borde vara självklart men inte är det, att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta på lika villkor som andra i aktiviteter, politiska organ, medborgardialoger eller partiets aktiviteter. *"Idag finns här ett demokratiskt underskott, konstaterar MFD.*

I utvärderingen visar MFD att personer med funktionsnedsättning fortfarande är mindre delaktiga i demokratin än andra. Valdeltagandet i europaparlamentsvalet 2014 och riksdagsvalet 2014 tas som exempel där 49 % röstade respektive 85 %. Bland personer utan funktionsnedsättning i det båda valen var siffrorna 53 % och 88 %. MFD pekar också på att det skiljer beroende på funktionsnedsättning där de med rörelsenedsättning och synnedsättning röstar i lägre grad. Kvinnor med funktionsnedsättning röstar i lägre grad än andra grupper.

Januari 2014 ändrades vallagen för att få bättre tillgänglighet i vallokaler. I nationella valen 2014 var det enligt MFD-panelen Rivkraft en tredjedel som uppger bristande tillgänglighet vid valet 2014 trots lagförändringen. Många avstår från att rösta på grund av detta. Samtidigt pekar man på att andra faktorer orsakar att man inte röstar bland annat därför att den politiska debatten och informationen samt kommunikationen är otillgänglig. 2014 hade, visar en granskning, endast fem av nio partier information på teckenspråk.

MFD-uppföljningen avslutas med en genomgång av de brister som finns när det gäller representationen av personer med funktionsnedsättning i politiken. I befolkningen utgör gruppen 26 % medan andelen ledamöter i fullmäktige med funktionsnedsättning är 20 %.

Partiernas ointresse av att engagera personer med funktionsnedsättning avslutar utvärderingen. Det är svårt att rekrytera till uppdrag och samtidigt är det sällan så att inbjudningar till möten har information om hjälpmedel som exempelvis teleslinga i lokalen. I det sammanhanget vill Lika Unika framhålla det vi också har framfört till 2015 års Demokratiutredning: Det är rimligt att delar av den ekonomiska stöd (partistöd) som samhället ger till partiets verksamheter villkoras utifrån tillgänglighet till partiets verksamhet, aktiviteter och information. Det skulle kunna fungera som en mycket effektiv stimulans för att öka delaktigheten i samhället.

En viktig del för en levande och verklig demokrati är också att det offentliga tar ett gemensamt ansvar för att säkerställa finansiering för tolktjänst finns för förtroendevalda döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. De ska kunna bli valda till politiska uppdrag, ha inflytande över och vara fullt ut delaktiga i alla demokratiska processer. Det är orimligt att en tillämpning av ansvars och finansieringsprincipen sker när tolktjänst behövs för delaktighet i sådana sammanhang.

MFD lyfter i sina skrivelser fram möjligheten att rösta på lika villkor, något som handlar om grundläggande tillgänglighet i vallokaler, tekniska lösningar för att underlätta röstning och ökade kunskaper hos valförrättare/valarbetare. Lika Unika vill framhålla att det mest formellt oacceptabla idag, otillgänglighet i vallokaler och det omöjliga för alla att använda sin rösträtt hemligt, måste åtgärdas med stor skyndsamhet och bör inte målsättas till valet 2022.

Vi förutsätter att nästa valrörelse blir en valrörelse som alla kan vara delaktiga i, exempelvis genom att partiernas valfilmer som sänds på TV och sprids i sociala medier är textade istället för att text finns i särskild version som var och en måste söka upp.

Här vill vi också vi betona vikten av politiska initiativ för att få till beslut om Mediegrundlagskommitténs förslag till ändring i yttrandefrihetsgrundlagen för att möjliggöra tillgänglighetskrav för exempelvis beställ-TV tjänster. Det gäller textning av exempelvis streamad film och beställ-TV-tjänster på internet för att på så sätt öka tillgängligheten till information och kommunikation för hörselskadade och döva. Det är tillsammans med förbättrad syntolkning av information och kommunikation ytterst en fråga som handlar om vår demokrati.

4. Övriga synpunkter från Lika Unika

a. FNs granskning som utvecklingsstöd

Lika Unika har i olika sammanhang lyft fram det stora värde som ligger i FN-systemets granskningar av hur stater arbetar med de konventioner de ratificerat. Det är en lång kedja av uppföljningar och dialog mellan staten och FN-kommittén som också med utgångspunkt från konventionen ger funktionshinderrörelsen ett starkt mandat att delta i processen. Den mängd kunskaper och förslag som samlas här kompletteras med exempelvis rapporter från FNs specialrapportör och med allmänna kommentarer från FN-kommittén / FN-kommittéer för olika konventioner. Lika Unika menar att Sverige bör ha ett system med rutiner för att löpande utveckla politiken med detta material som utgångspunkt.

Mot den bakgrunden är det glädjande att regeringens skrivelse om arbetet nationellt med mänskliga rättigheter har tagit detta i beaktande. Här skriver regeringen att regeringens arbete med internationella konventionsgranskningar bör förbättras. Samråd med berörda aktörer bör vidgas till att omfatta förslag på åtgärder som är nödvändiga med anledning av resultatet av granskningarna.

Mot den bakgrunden menar vi att den nya funktionshinderpolitiken – utifrån förslaget i regeringens MR-skrivelse – uttryckligen bör ha ett uppdrag att ta tillvara FN-synpunkter och rekommendationer. Som Lika Unika har uttryckt i olika sammanhang bör det också tolkas som att synpunkterna från FNs granskningar av konventioner ska tas på stort allvar och leda till förslag till åtgärder, tidsplan och budget utifrån rekommendationerna.

b. FN-konventionen CRPD som svensk lag

Vi noterar att förslag om att utreda hur FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD, kan göras om till lagstiftning saknas i myndighetens förslag. Där har ett liknande arbete bedrivits när det gäller barnkonventionen och Lika Unika menar att det måste kunna vara modell också när det gäller FN-konventionen CRPD. Vi förordar att ett sådant förslag återfinns i anslutning till regeringens kommande förslag om ny funktionshinderpolitik.

FN-kommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som ju noterade i sina rekommendationer till svenska staten 2014 att *"Det finns en allvarlig skillnad mellan konventionsstatens politik och kommunernas politik när det gäller att genomföra konventionen. Kommittén yrkar på att konventionsstaten ska säkerställa att konventionen inkorporeras på riktigt sätt till svensk rätt så att den kan bli tillämplig som svensk lag."*

Maria Johansson
Ordförande för Lika Unika

Om Lika Unika

Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Medlemsorganisationer:

- Förbundet Sveriges Dövblinda
- Hörselskadades Riksförbund
- Neuroförbundet
- Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar
- Synskadades Riksförbund
- Sveriges Dövas Riksförbund

Kontaktuppgifter Lika Unika:

Handläggare: Peter Andersson Lika Unika

Telefon: 070-768 27 86, e-post: peter.andersson@likaunika.org

E-post: info@likaunika.org

Ordförande: Maria Johansson